

TÜRKİYE'DE İSLAMİ FEMİNİZM VE KADIN KİMLİĞİNİN YENİDEN İNŞASI: REÇEL BLOG ÖRNEĞİ

Öznur Akyılmaz¹

M. Emre Köksalan²

ÖZET

İslami Feminizm 90'lı yıllardan beri özellikle İslam inancının yaygın olduğu ülkelerde İslam'ın demokratikleşmesi ve kadın haklarının daha demokratik ve çağdaş ölçütlerde garanti altına alınabilmesi adına tartışılan bir söylem ve pratik olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de ise görece daha yeni olan bu kavramın kullanımı hem söylemsel hem de sosyo-politik alanlarda oldukça tartışmalı bir biçimde son on yıllık süreçte gündemimize girmiştir. 1980 sonrasında siyasal İslam'ın Türkiye'deki yükselişine paralel olarak hakları için mücadele eden ve temelde feminist olan taleplerini İslami bir paradigma çerçevesinde dile getirmeye başlayan kadınlar bu söylemin pratik bir tezahürü olarak yeni bir kimliklenme sürecine girmişlerdir. Ancak bu kimlik edinme sürecinin İslami Feminizmin genel söylemiyle tam anlamıyla uyumlu olup olmadığı da tartışmalıdır. Bu anlamda, Türkiye'deki Müslüman kadınların eşitlikçi bir söylem ve toplumsal düzen arayışlarının bir yandan İslami feminizmin genel söylemlerini takip ederken bir yandan da kendi yolunu çizmeye çalıştığı iddia edilebilir. Bu çalışma da tam da bu ortaklaşma ve farklılaşmaların ortaya koyduğu bir problematikten hareketle Türkiye'deki İslami feminizmin nasıl bir kadın kimliğini söylemsel düzeyde inşa etmeye çalıştığını son dönemde oldukça popüler olan ve iyi eğitilmiş Müslüman-mütedeyyin kadınların yayınladığı bir internet bloğu üzerinden (Reçel Blog) incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslami Feminizm, kimlik, tematik söylem analizi, kadın blogları

ISLAMIC FEMINISM AND RECONSTRUCTION OF WOMEN IDENTITY IN TURKEY: THE CASE OF RECEL BLOG

ABSTRACT

Islamic feminism is confronted as a controversial discourse and practice of women rights in behalf of guaranteeing them under more democratic and modern criteria in countries where especially Islamic beliefs are prevalent since 1990's. The usage of this notion which is more

¹ Gaziantep Üniversitesi, İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Yüksek Lisansı (Mezun), Gaziantep, Türkiye, oznurakyilmaz@hotmail.com

² Doçent Doktor, Gaziantep Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, Gaziantep, Türkiye, koksalan@gantep.edu.tr

recent in Turkey came into question quite controversially both in discursive and socio-political areas in the last ten years. After 1980's, in parallel with the raising of political Islam in Turkey, women who were struggling for their rights and have basically feminist demands within Islamic paradigms entered in the process of developing a new identity as a practical reflexion of this discourse. However, this process of reconstruction is argued whether it is coherent with general Islamic feminist discourse or not. In this sense, it can be claimed that while the pursuit of equalitarian discourse and social order of the Muslim women in Turkey is following Islamic feminism's general discourse on one hand and drawing its own way on the other hand. So, this study exactly originated from the problematic of this mutuality and differentiaition aims to examine how Islamic feminism in Turkey reconstructed a new women identity on discursive level via a rather popular internet blog (Recel blog) run off by well-educated Muslim- religious women.

Keywords: *Islamic feminism, identity, thematic discourse analyse, women blogs*

GİRİŞ

İslami feminizm kavramsal olarak ilk defa gündeme geldiği 1990'lardan bu yana bir yandan oksimoron; çelişkili bir disiplin, bir yandan da İslam'ın kadın hakları temelli çağdaş bir yorumsamasını içeren özgürleştirici bir yaklaşım olarak sorunsallaştırılmıştır. Kavramın oksimoron olmasıyla ilgili tartışmaların odağında "erkek egemen bir din" olarak İslam'ın feminizmle ontolojik bir karşıtlık içinde olduğu düşüncesi yer almaktadır. Özellikle birinci ve ikinci dalga feminizm çerçevesinde daha özcü bir bakışa sahip feminist yaklaşımlar –başta radikal feministler olmak üzere- din ile cinsiyet eşitliği arasında zorunlu bir mesafeden söz ederek, İslam'ın feminist olamayacağını dile getirmişlerdir (Ali, 2014, s.15). Buna karşın İslami feminist söylemlerin İslam dininin özellikle sosyal pratiğinde kadınlara daha özgürce hareket edebilecekleri alanlar açma anlamında katkısı olacağını ifade eden Müslüman feminist kadınlar, aynı zamanda İslam'ın da bu fırsat dâhilinde kendi modernleşmesini gerçekleştirebileceğini de iddia etmektedirler (Badran, 2009; Darvishpour, 2003; Güç, 2008). Bu yorumların temel aldığı iki ana görüş bulunmaktadır: Bu yaklaşımların ilkinde, Kuran'ın aslında erkek-egemen söylem tarafından yanlış yorumlanmasının İslam'ı yine ataerkil bir yapıya evirdiği, dolayısıyla kutsal kitabın "kadın" bakış açısıyla yeniden yorumlanmasının bu egemen yapıyı ortadan kaldıracağı düşüncesi bulunmaktadır. Diğer anlayış ise, Kuran'ın özünde eşitlikçi olduğu ancak onun yanlış uygulamalarının cinsiyetçi pratikleri doğurduğunu dile getirmektedir.

Bu anlamda Malezya, Mısır gibi İslami rejimle yönetilen ülkelerde ağırlıklı olarak kendine ses bulan İslami feminizm, Avrupa'da yaşayan Müslüman kadınların İslami kaynaklar üzerine yaptıkları yorumlamalardan da destek alarak son on beş yıllık süreçte sosyal bilimler alanında önemli bir düşünsel ve hatta siyasal paradigma olarak kendini göstermiştir. Türkiye'de ise 1980'lerden itibaren yükselmeye başlayan Müslüman kadınların eşitlikçi bir söylem ve toplumsal düzen arayışları bir yandan yukarıda ifade edilen İslami feminizmin söylemlerini takip ederek kendi yolunu çizmeye çalışmıştır. Bu çalışma da tam da bu ortaklaşma ve farklılaşmaların ortaya koyduğu bir problematikten hareketle Türkiye'deki İslami feminizmin nasıl bir kadın kimliğini söylemsel düzeyde inşa etmeye çalıştığını son dönemde oldukça popüler olan ve iyi eğitilmiş Müslüman-mütedeyyin kadınların yayınladığı bir internet blogu üzerinden (Reçel Blog) incelemeyi amaçlamaktadır. Betimleyici bir tematik söylem analizi olarak tasarlanan araştırmamızda önce İslami Feminizmin kuramsal arkaplanı tartışılacak,

daha sonra burada karşımıza çıkan kavramsal çerçeve Türkiye'deki İslami feminizmin hikâyesiyle birlikte değerlendirilecektir. Kavramsal analiz çerçevemizi oluşturduğumuz bu iki kısmı takiben çalışmamızın araştırma konusu olan Reçel Blog örneğindeki yazılar İslami feminist söylemin yeni bir kadın kimliği inşa etme noktasında özellikle öne çıkan "kadına dayatılan roller, örtünme /tesettür ve kadına yönelik şiddet" temaları çerçevesinde söylemsel olarak çözümlenecektir.

1. İSLAMİ FEMİNİZM: TEMEL BİR KAVRAMSALLAŞTIRMA

Kökenleri 19. Yüzyılda İslam ülkelerindeki batılılaşma/modernleşme çabalarına katılan entellektüel kadın ve erkeklerin söylem ve eylemlerine kadar uzanan İslami feminizm, çok boyutlu, yorumlamalara açık, analitik bir fikir olarak tartışmalı bir gündeme sahiptir. Buna karşılık, İslami feminizmin önemli eylemci ve kuramcılarında olan Margot Badran, kısa ve öz bir tanımlamayla İslami feminizmi; '*İslami bir paradigma dahilinde ifade edilen feminist bir söylem ve uygulama*' olarak tanımlamaktadır. Badran'a göre anlayışını ve yetkisini Kuran'dan alan İslami feminizm, tüm varlıklarıyla kadın ve erkek için hak ve adaleti amaçlamaktadır (Badran, 2009: 242). Bir yandan batılı feminist söylemden etkilenen yeni bir kadın söylemine atıfta bulunan, diğer yandan da din ve gelenek içindeki kadının durumunu eleştirel bir bakış açısı ile değerlendiren İslami Feminizm söylemi, "toplumsal cinsiyet eşitliğine özel bir önem veren, geleneğin ve dini yorumların ataerkil karakterini sorgulayan, bunları yaparken de başta Kuran-ı Kerim olmak üzere dini metinleri referans alan" bir anlayışı öne çıkarmaktadır (Güç, 2008: 655). Bu anlamda, İslami Feminizm paydasını "feminist" istek ve taleplere sahip ancak kullandığı dil ve meşruiyet aldığı kaynaklar bakımından "İslami" niteliğini koruyan bir cinsiyet söylemini öncelikle üretmektedir. Dolayısıyla, İslami feminizmin cinsiyet eşitliği bağlamında liberal ve postmodern feministlerin söylemlerini paylaşırsa da özellikle aile ve kadın bedeni (örtünme-tesettür vb.) gibi konular söz konusu olduğunda onlardan farklı talep ve gündemleri öne çıkarttığı söylenebilir (Güç, 2008, s.270).

Geleneğe karşı reformcu bir mücadele biçimi olarak da tanımlanan İslami feminist söylemin kuramsal-kavramsal arka planında yürütülen tartışmalarda iki ana hat kendisini göstermektedir. Bunlardan ilkinde göre İslami Feminizm gerçek İslam'ın vücut bulduğu Kuran'ın özüne inmelidir; zira günümüzde yaygın olarak kabul gören Kur'an öğretileri aslında birçok hadis ve şer'i düzen pratiklerinin İslam'ın ataerkil yorumlamasından ve uygulamalarından kaynağını almaktadır (Darvishpour, 2003, s.57). Bu görüşe göre İslam'ın zaten çoktan Müslüman kadınlara sağlık ve diğer sosyal güvenlik ve refah hizmetlerine eşit erişim sağlayacak detaylı emirler verdiği, aynı zamanda erkek ve kadın arasındaki ilişkilere dair net esaslar ortaya koyduğu açıktır (Ali, Jabeen ve Naveed-i Rahat, 2011, s.162). Bu İslami feminist yaklaşım İslam'ın kadınlara, hayatın belirsiz yollarında ve kötü koşullarına karşı kadının kendi doğasına uygun tam bir güvenlik ve koruma sağladığını savunmaktadır. Modern kadının ise 'özgürlük' ve 'hak' çabası içinde "mutsuz yuvalar" yarattığını ve hayatını risk alarak kurmaya çalıştığını ifade etmektedir (Ali, Jabeen ve Naveed-i Rahat, 2011, s.166). Bu nedenle, bu yönelimdeki İslami feministler de cinsiyet eşitliğinin uygulanmasına odaklanmak ve toplumsal tavırları değiştirmek gerektiğini düşünmektedirler.

Başını Malezya'da faaliyet gösteren *Sisters in Islam (SIS)* grubunun çektiği ikinci yönelimde ise Kuran'ın feminist terminolojinin ışığında yeniden tefsir edilmesi gerektiği ve ancak böylelikle ona sirayet ettirilmiş ataerkil söylemden arındırılabilceği ifade edilmektedir. Büyük oranda "gerçek İslam"ın ne olduğu tartışmalarından beslenen bu yaklaşım Kuran'ın ataerkil tefsirlerinin kadın ve erkek eşitsizliğini oluşturduğu ve yeniden ürettiği iddiasındadır. Sadece Kuran'ın yanlış veya eksik tefsiri değil, özellikle gerçek dışı hadislerle de bu eşitsizliğin üretime katkı

verildiği bu yaklaşım tarafından altı çizilmektedir. Bu bağlamda, İran'lı yazar Hosseini şeriat pratikleri üzerinden bu yorumsamacı yaklaşımın önemini aktarırken “eğer Müslümanların inandığı ve fıkıh âlimlerinin belirttiği gibi zaten İslam'da eşitlik varsa, kadın-erkek ilişkilerini düzenleyen şeriat kuralları da eşitlikçi olmaz mıydı? Neden bize şeriat kurallarını tanımlayan fıkıh kitaplarında kadın ikinci sınıf vatandaş gibi muamele görmektedir?” sorularına yanıt aramaktadır. Sonuç olarak Hosseini modern zamanlarda İslam'ın yasal vizyonunda özellikle kadın hakları konusunda “modernleşme” ve “demokratikleşme” olmadan İslami adaletin sağlanamayacağını ifade ederek İslami kaidelerin yeniden yorumlanması ve güncellenmesi gerektiğinin altını çizmektedir (Hosseini, 2004, s. 2).

İslami Feminist söylemin önemli bir ağırlığını oluşturan Kuran ve ona dayalı olduğu iddia edilen şeriat pratiklerinin “feminist bir bakış açısıyla” yeniden yorumlanması taleplerinin özellikle kadınların sosyal hayatta karşı karşıya oldukları eşitsizlik ve engellerin çözümüne yoğunlaşması beklenebilecek bir durumdur. Bazı İslami feministler her ne kadar kadın ve erkek arasında biyolojik farklılıklardan ileri gelen bir “eşitsizlik” durumu olduğunu ve Kuran'ın bu farklılıkları gözeterek ve bunları kadın ya da erkeğe özel bir üstünlük vermeyecek şekilde hükümlerini düzenlediğini ifade etse de (Raftari ve Bahrami, 2011), son dönemlerde konuya toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde yaklaşan ve Kuran'daki toplumsal cinsiyet eşitliğine vurgu yapan yaklaşımlar da kendini göstermektedir. Bu sonuncusunun temel iddiası Kuran'daki bu toplumsal cinsiyet eşitliğinin, yaygın ataerkil kültürlerin etkisini yansıtan tefsir külliyatlarında görünürlüğüne yitirdiğidir. Dolayısıyla bu görüşe göre, Kuran'daki kadın-erkek eşitliğini açıkladığı varsayılan ayetler bağlamında toplumsal cinsiyet (gender) konusu yeniden ele alınmalıdır. Özellikle Kuran'da İslam Medeni hukuk alanını düzenleyen ayetlerin başında gelen Nisa (Kadınlar) suresi kadın-erkek eşitliğiyle ilgili tartışmaların odağında yer almaktadır. Örneğin; Nisa Suresi 1. ayette yer alan “Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan (onunla aynı tür ve mahiyette) eşini yaratarak bu ikisinden pek çok erkekler ve kadınlar üretilen...” ifadesinin cinsiyet eşitliğine atıfta bulunduğu kabul edilmektedir³. Bununla birlikte ontolojik olarak özde tanımlanan bu eşitliğin sosyal pratikle ilgili Kuran'da yer alan hükümlerde çeliştiği durumlar da yine tarihsel bağlam içinde gelişen ataerkil toplumsal pratikler ve onları meşru kılan söylemlerin Kuran'ın yorum ve uygulamalarına yansımalarıyla açıklanmaktadır. Kuran'da yer alan miras ve şahitlik gibi konularda iki kadının bir erkeğe eşit sayılması, erkeklerin kadınlar üzerinde yönetici olarak gösterilmesi, kadınların tesettüre dikkat etmesi gerektiği, erkeklerin çok eşliliği, kadınların eşlerinin sözünü dinlememesi halinde dövülebileceği gibi konular İslam'ın ataerkil düşünceyi güçlendirdiğine kanıt olarak yorumlanmaktadır (Tuksal, 2012; Ali, 2014).

İslami feminizmin eleştiri konusu yaptığı meseleler genel olarak cinsel eşitsizlik, eğitim hakkı ve çalışma hayatına dair konular ile çok eşlilik ve boşanma gibi aile kurumu ile ilgili konular etrafında toplanmaktadır. İslami feminist söylem İslam pratiğinde sıkça kadınların karşısına çıkan “kadın cinselliği ve doğurganlığının kontrolünü erkek egemen sistemin varlığını sürdürmek için güçlü bir araç olarak görme” eğiliminin sorunsallaştırılması gerektiğini ifade etmektedir. Gürhan'a göre bu çerçevede dinin özellikle de radikal eğilimli uygulamaları, çoğu kez bu manipülasyonun güçlü bir aracı olarak kötüye kullanılmakta ve kadınlara yapılan insan hakları ihlallerini “meşrulaştırmak” görevini görmektedir (Gürhan, 2010, s. 367). İlkaracan (2014, s. 11) da bu uygulamaları ideolojik olarak sahiplenen toplumların büyük çoğunluğunda,

³ Bu örnekler sadece Nisa suresiyle sınırlı değildir. Aynı şekilde Rum Süresi 21. Ayette; “ yine onun ayetlerindedir ki, sizin için kendilerine ısınasınız diye nefislerinizden eşler var etmiş ve aranızda yakınlık, sevgi ve merhamet koymuştur.” Ayrıca, Hucurât Süresi 13. ayetteki “biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık...” ifadesinde de kadın ve erkek arasında ontolojik açıdan bir fark olmadığını altı çizilmektedir.

kadınların bedenlerini ve cinselliklerini, kadınların kendilerine değil, aileye, aşirete ya da topluma ait gören erkek egemen bir anlayış ve tutumun hâkim olduğunu belirtmektedir. Kadının İslam toplumlarında “Aktif cinselliği” ile toplumsal düzen için tehdit edici olarak algılandığını ifade eden Mernissi de bunun “Kadın fitnedir; kontrol edilemeyenin şahikası, cinselliğin tehlikelerinin ve sınır tanımayan yıkıcı potansiyelinin canlı bir temsilcisidir” söylemiyle sürekli yeninden üretildiğinin altını çizmektedir (Mernissi, 2014, s. 52).

Benzer bir sınırlama bu konunun da aslında belli ölçülerde dâhil olduğu evlilik ve aile hayatı ile ilgili eşitsizliklerde de geçerlidir. Burada İslami feministlerin en çok öne çıkardıkları sorunların başında erkeklerin çok eşliliğinin meşrulaştırılması ve kadının miras gibi önemli sosyal haklardaki ikincil konumudur. Kuran’ın nüzul olduğu dönemde Arap toplumunun en belirgin gerçekliklerinden biri olan çok eşliliğe Kuranın birçok ayetinde olduğu gibi Nisa süresinin 3. Ayetinde de atıfta bulunulduğunu görmekteyiz: “... O zaman, size helal olan kadınlardan biri ile evlenin, hatta ikisi, üçü veya dördü ile...” (Tuksal, 2012, s. 64). Başka bir ayette ifade edilen çok eşliliğe ‘aralarında adaletle davranma’ şartı olsa da bizzat Kuran ifadelerinin tanıklığında poligami yani erkeğin çok eşliliğinin meşru görülebileceği ve özellikle ataerkil bir düzeni hâlihazırda benimsemiş toplumların bu referanslardan fazlasıyla yararlanacağı da ortaya çıkmaktadır.

İslami feminizmin eleştiri konusu yaptığı bir diğer eşitsizlik alanı da kadınların çalışma hayatına katılımı olmuştur. Özellikle katı İslami rejimlerin yönetimdeki toplumlarda medeni kanun hükümlerinin birçoğu İslami referanslarla kadınları çalışma hayatında ikincil bir konumda bırakmaktadır. Bu durum söz konusu ülkelerde kadının özgürleşmesini savunan İslami Feministlerin önemli bir mücadele alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; İran ve Mısır gibi ülkelerde kadınları ikincil konumda bırakan Medeni Kanun hükümleri, kadınların hâkim olarak hizmet etme ve müçtehit olabilme, aile mahkemelerinde hakem olabilme ve dini lider olabilme hakları, mevcut ceza hukukunda cinsiyet önyargısı, evlenme ve boşanmada kadınların aleyhine adaletsizliğe neden olan şeriatla dayalı evlilik kanunu kamu hayatının bütün alanlarında cinsiyet eşitliği bakış açısından ve fıkıh noktasından hareketle tartışılmıştır (Sinkaya, 2007, s. 59-60).

Müslüman kadınların bu eşitlik talepleri ve mücadelesi sadece şeriatla yönetilen İran, Mısır, Tunus gibi ülkelerle sınırlı kalmamış, Türkiye gibi halkın çoğunluğu Müslüman olan ancak modernleşme ve batılılaşma süreci yaşayan, ciddi devrimler geçirmiş, seküler ülkelerde de önemli tartışmalar yaratmıştır. Türkiye, kimi zaman din ve ataerkil geleneklerin toplumsal dokumuzda önemli yer etmesinden dolayı ortaya çıkan kadın sorunlarından, kimi zaman da çağdaşlaşma sürecinde ortaya çıkan gerilim ve çatışmalardan kaynaklanan dindar kadınların mücadelesine sahne olmuştur.

2. TÜRKİYE’DE İSLAMİ FEMİNİZM: TARTIŞMALI BİR ALAN

Oldukça tartışmalı bir alan olarak Türkiye’deki İslami Feminizmin oluşma hikâyesinin Tanzimat’tan bu yana devam eden modernleşme ve modernleşme içinde kadına biçilen roller üzerinden şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu süreçte özellikle sekülerleşmenin ve gündelik yaşamın dünyevi değerler çevresinde kurulması, hep Batılı yaşam tarzının bir parçası olarak algılanmış, Batılı yaşam tarzını ve Batılı değerleri benimsemeyenler ve bunlara karşı direnenler ise egemen durumdaki resmi kamusal alandan dışlanmışlardır. Yeni bir yaşam tarzını benimsemeyerek kamusal alandan dışlananlar, öncelikle Batılılaşmayı kabul etmeyen Müslüman kesim ile kırsal kesim insanları olmuştur (Suman, 2013, s. 72-73). Bu anlamda, Cumhuriyet dönemi modernleşme hareketinin simgesi olan bu Batılı anlamda çağdaş

kadın/erkek portresi çizen kamusal alanın en önemli göstergesini kadın-erkek ilişkilerinin oluşturduğu ifade edilebilir. Öyle ki, Avrupalı yeni Türk kadını, erkeğinin yanında onunla elele çay salonlarına giden, dans eden, diğer erkeklerle el sıkışan modern bir birey olarak sunulmaktaydı (Suman, 2013, s. 71-73). Ancak zaman içinde Türkiye modernleşmesinin sahip olduğu ontolojik çatlaklar bu projenin en önemli ayağını oluşturan sekülerlik ve modern kadın meselesine de sirayet etmiş ve özellikle 1980’li yıllardan başlayarak Batıdaki İslami Feminist söylemi belli ölçülerde takip eder biçimde yeni bir kadın hareketinin de doğumuna olanak tanımıştır.

Cumhuriyet modernleşmesinin ve onun İslami kimliklerle olan sorunlu ilişkisinin 80’li yıllarda tartışılmaya başlaması bu süreçte modernleşme pratiğinin merkezinde yer alan “kadın meselesi”nin yeniden gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu anlamda bir yandan İslami kimlikleri öne çıkan kadınların sorunlarının gündeme geldiği, bir yandan da bu sorunların siyasallaştığı hatta toplumsal çatışmanın malzemesi haline getirildiği bir dönem kendisini göstermiştir. İslam’ın şimdileşmesi, bugünkü zamana taşınması, Göle’nin de belirttiği gibi, Genç Müslüman aydınlar bir yandan İslam’ın farklılığından hareketle modernliği sınarken, diğer yandan da modernlikten hareketle İslami kültürü yorumlamakta ve yeni bir dili konuşmaya başlamaktadırlar. Göle’nin deyişiyle; ‘modern insanı esir alan güncellik yerine tasavvufu hatırlatarak, teşhircilik karşısında mahremiyeti koruyarak, arzular ve tutkularla tanımlanan birey yerine nefis’e öncelik vererek, dünyeviliği aşkınlıkla çoğaltarak, akıl yerine gönlü konuşturarak yeni bir insan, zaman ve medeniyet kapısını açmaya çalışmaktadırlar’ (Göle, Melez Desenler, 2011, s. 13). Göle’nin tanımlamaya çalıştığı bu modern ve gelenekselin değişimi ve İslami yeni yorum ve dil, kitaplarından birine verdiği isim olan ‘modern mahremi’ simgelemektedir.

Bu modern mahremin oluşum sürecinde 1990’lardan 2000’lerin sonuna kadar türban tartışmaları ağırlıklı yer işgal ederken, son beş yılda ise daha çok kadınların erkek-egemen İslami söylem karşısında yine modern bir İslami perspektifle gerçekleştirmeye çalıştıkları mücadeleler kendini göstermektedir. Türkiye’deki uzun yıllar boyunca dinsel ve siyasal gerilim nedeni olan Türban sorununun sosyolojik boyutlarına bakacak olursak Ruşen Çakır’ın belirttiği üzere bunun dört boyutu vardır (Çakır, 2000, s. 28-29): 1) Dinsel boyut: Kızlar İslami inanışları gereği, günah işlemek için örtündüklerini söylüyorlardı; 2) Siyasal boyut: Türban eylemleri hemen İslami hareketin düzene karşı en ciddi (belki de tek) faaliyeti olarak sivrildi; 3) İnsan hakları boyutu: Türban yasağı kamuoyunun belli bir bölümü tarafından açık bir hak ihlâli olarak görüldü; 4) Toplumsal cinsiyet boyutu: Türban eninde sonunda kadınların bir sorunuydu. Tüm boyutlarıyla düşündüğümüzde türban ya da başörtüsü sorunu dinsel ve siyasal kutuplaşmanın ötesinde dindar kadına erkek boyunduruğundan kurtulabilmesi için muazzam bir tarihî fırsat sunmuştur. Fakat Çakır’a göre dindar kadın lehine bir fırsat olan bu durum uzun sürmemiştir çünkü hareketin toplumsal cinsiyet boyutu öne çıkar gibi olduğunda, diğer bir deyişle hareket feminist görünüm almaya başladığında erkek İslâmcılar müdahale etmiştir. Kız öğrencilerle “dayanışma içinde” olduklarını söyleyen erkek İslâmcılar büyük bir hızla türban hareketini denetimlerine alıp, olayı esas olarak siyasî bir faaliyete, basit ve düz bir siyasî pazarlık aracına dönüştürmüşlerdir. Bu amaçla hareketin içindeki kadınlık durumuyla ilgili tüm öğeleri titiz bir şekilde ayıklamışlardır. Örneğin Necmettin Erbakan’ın “Bizim iktidarımızda rektörler başörtülü öğrencilere selam duracak” sözleri, kızları hazırlıklı olmadıkları, muhtemelen de pek istemedikleri bir çatışmanın “nesnesi” yapmıştır. Nitekim Erbakan’ın başbakanlığı döneminde, örtülü öğrencilere yönelik baskı ve yasaklar zirveye tırmanmıştır (Çakır, 2000, s. 29). Böylelikle, dindar kız öğrencilerin bir direnişin öznesi olarak başladıkları bu mücadelede sistemle işbirliği yapan İslamcı erkekler sayesinde siyasi çıkar ve çatışmaların nesnesi haline gelmiş ve yine erkek egemenliğine boyun eğmek durumunda kalmışlardır.

2002 yılında kendisini muhafazakâr demokrat olarak tanımlayan AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte Türban sorunu kademeli olarak kamuoyunun gündeminden kalkmaya başlamıştır. Önce 2010 yılında yapılan Anayasa değişiklikleri, ardından 2013 yılında yapılan yasal düzenlemeyle de Türban özgürlüğü artık büyük oranda sağlanmış gözükmektedir. Ancak, yine 2010'lardan itibaren bizzat iktidar partisi marifetiyle üretilen erkek-egemen İslami söylemler kadınların hak ve kazanımlarına karşıt bir yaklaşımı kamuoyuyla paylaşmaya başlamıştır. Gerek seküler feministlerin gerekse İslami Feminizm hareketinin tepkisini içerecek şekilde kadın hareketlerinin hem kendi akışı içinde hem diğer toplumsal hareketlerle kesişiminde bu söylemlerle çatışmaya girmesi bu dönemin temel karakteristiği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, özellikle partinin genel başkanı ve dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kadın üzerine söylemleri hem seküler hem de İslamcı kesimden kadınların tepkisini çekmiştir. Erdoğan'ın "Kürtaj cinayettir", "Kadın erkek eşitliği fitrata aykırıdır" "Kadının öncelikli olarak rolü annedir" "feministler anneliği kabul etmezler", "her kadın üç çocuk doğurmalı" gibi söylemleri bu süreçte gündemi oluşturmuş, çeşitli kampanyalar ortaya çıkarmış ve yazılı, görsel ve sosyal medyada birçok tepki almıştır.

Bu dönemde söz konusu tepkiler ekseninde Türkiye'de de İslami Feminist paradigmadan etkilenen söylem ve pratikler kendilerine daha fazla yer bulur olmuşlardır. Özellikle 1980 sonrasında doğan, 1990'ların ortasından sonra modernlik ve muhafazakârlık gerilimini yaşayan 2010'ların genç kadınları kendilerine biçilen erkek-egemen yaşam tarzlarını, sorumlulukları daha fazla sorgulamaya başlamış gözükmektedir. Ancak bu sorgulamaların kendilerini "İslami Feminizm" çerçevesinde tanımladıklarını söylemek de zordur. 1980'li yıllardan itibaren gelişmeye başlayan İslami çevre içindeki kadın hak ve özgürlüklerine dair tartışmalar kendilerini hemen hiçbir zaman İslami feminist olarak tanımlamamışlardır. Ancak yine de bu kadınların da büyük oranda uzlaştıkları gibi İslami bir çerçevede kadın hak ve özgürlük taleplerini dile getirmek ve modern seküler feminizmle ortaklıklar kurabilmek söz konusu tartışmalar boyunca hep olanaklı olmuştur. Bu anlamda Türkiye'deki İslami Feminizm söylemsel ve pratik yolu Batılı Müslümanlar tarafından, çoğunlukla da yukarıda da aktardığımız genelde İslami rejimlerle yönetilen ülkeler için üretilen söylemlerden önemli farklar içermektedir. Albayrak'ın (2008) da ifade ettiği gibi ivmesini öncelikle devletin dindar olana duyduğu allerjik tavrın kadınlar üzerinden görünür olmasından ve kadınların erkeklere oranla daha çok ezilmesine sebep olmuş bir sürecin bitirilmesi ihtiyacından alan bir İslami feminist hareket burada kendisini göstermektedir. Ancak yine de talebin altında Hidayet Şefkati Tuksal gibi araştırmacı yazarların da hem dile getirdiği hem de araştırma konusu yaptığı dinin erkek bakışına göre tasarlanmasına bir itiraz da yer almaktadır. Tuksal (2012) bu anlamda Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri adlı kitabında hadislerin yeniden okunuşuna odaklanarak hadislerdeki mevcut ataerkil yapının kadını nasıl erkekten daha aşağı ve ikincil bir konuma getirdiğini gözler önüne sermiştir. Tuksal Kur'an'ın ilk muhatap neslinin son derece ataerkil bir toplumsal yapıya sahip olması sebebiyle, o yapı içinde geçerli ve anlamlı olan bir takım ayetleri, erkeğin kadına mutlak üstünlüğünün delili olarak görmenin son derece yanlış olduğunu, ancak ne yazık ki geleneksel toplumlarda hâkim olan anlama tarzının da bu olduğunu belirtmektedir (Tuksal, 2010; aktaran Gürhan, 2010, s.380). Ayrıca gazetelerde yazdığı köşe yazılarında da Kuran'ın sosyal şartlar ve maslahatlar da göz önünde bulundurularak yeniden yorumlanması gerektiğini belirtmektedir.

Ancak bu yorumlarda öne çıkan ve seküler feminist söyleme yaklaşan konular büyük oranda kadın bedeninin metalaştırılması, medyada sömürülmesi, kadına karşı uygulanan şiddet gibi konular olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürhan, 2010, s.381). Ancak cinsel özgürlük, boşanma, doğum kontrolü ve kürtaj gibi konularda söz konusu feminist söylemle yakınlık kurulmadığı özellikle de cinsel özgürlük gibi hususlarda seküler feministlerle güçlü bir karşıtlık içinde

olunduğu da açıktır. Biz de bu karşıtlıklar ve ortaklaşmaları daha somut bir zeminde tartışabilmek adına çalışmamızın bir sonraki bölümünde kendilerini kadın haklarını savunan Müslüman kadınlar olarak tanımlayan bir grup yazarın oluşturduğu bir internet güncesi olan Reçel Blog'u incelemeye çalışacağız.

3. İSLAMİ FEMİNİST SÖYLEM VE KADIN KİMLİĞİ: REÇEL BLOG ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Türkiye'nin yakın tarihinde ortaya çıktığı düşünülen İslami feminist kadın kimliğinin nasıl inşa edildiği ve bu kimliğin kadın bloglarında nasıl tezahür ettiğini sorgulamayı amaçlayan çalışmamızda bu kadın kimliğinin dinamik bir biçimde tartışıldığı ve burada üretilen söylemler üzerinden bir kimlik politikası olarak yeniden değerlendirildiği kadın blogları inceleme evreni olarak ele alınmıştır. Bu anlamda çalışmamızın örneklemini Türkiye'deki müslüman özellikle kendini 'dindar' olarak tanımlayan kadınların hazırladıkları yazıları içeren bloglar içinde son dönemde en çok öne çıkanlardan biri olan "Reçel Blog" sitesi oluşturmaktadır. Bu sitenin adı, İslamcı bir yazar ve düşünür olan Düccane Cündioğlu'nun 2004'teki bir köşe yazısında 'reçel yapamayan İslamcı kadınlar' sözüne atıfta bulunmaktadır. Cündioğlu'nun klasik İslamcı bir söylem üzerinden müslüman kadınları modernleşerek ve gelenekten koparak aile değerlerinden uzaklaşmakla suçladığı bu kavramsallaştırmasına bir tepkiyi içeren Reçel Blog Türkiye'nin önde gelen üniversitelerinde farklı alanlarda eğitim görmüş, 20'li yaşların ortalarında, altı Müslüman kadın tarafından kurulmuştur. İslamcı kadınlara reçel yapıp yapmamaları üzerinden kıymet biçilmesini reddeden bu müslüman ve dindar kadınlar 2014 Eylül ayında bu siteyi açmış ve kısa zamanda yoğun ilgi görek bir çok ulusal gazetede haber ve röportajlara konu olmuşlardır. Site'de yayınlanan manifestoda Reçel Blog şöyle tanıtılmaktadır: *"Kadınların ve bilhassa Müslüman kadınların; gündelik deneyimlerine, toplumsal meseleleri algılayışlarına, ilgilerine, meraklarına, dertlerine, umutlarına, kaygılarına, mücadelelerine dair kendi sözümüzü söyleyeceğimiz bir mecramız olsun istedik. Kalemimizi, klavyemizi, tenceremizi, meyvelerimizi, şekerimizi aldık geldik. Reçel zamanla size kendisini anlatacaktır."*

Bu örneklem üzerinden gerçekleştirmeye çalıştığımız araştırmamız 2014 Eylül - 2015 Eylül arasında Reçel Blogta yer alan 141 yazının tematik söylem analiziyle incelenmesinden oluşmaktadır. Bu kapsamda önce söylem analizimizin hem nesnesini hem de sonraki analiz çerçevemizle olan ilişkisini kurgulamak üzere Reçel Blog'daki İslami Feminist Temalar içerik analizi yöntemiyle belirlenmeye çalışılmıştır (Tablo 1). Daha sonra bu tabloda yer alan başlıklar arasındaki tematik ortaklıklar üzerinden Blog'daki İslami Feminist söylemler tematik başlıklar olarak irdelenmiştir.

Tablo 1. Reçel Blogta işlenen konular ve sayısal dağılımı

REÇEL BLOGDA İŞLENEN KONULAR	ADET
İslam ve Feminizm İlişkisi	7
Kadın-erkek Eşitliği (Yaradılış Mevzusu çerçevesinde)	7
Birey Olarak Kadın	7
Modernlik-Gelenek	3
Cinsellik	4
Kürtaj	2
Kadına Şiddet/Tecavüz	10

Taciz	8
Tesettür-Örtünme	17
Erkeklik	6
Kadına Dayatılan Roller	6
Çalışma Hayatı	7
Akademik Kariyer	16
Evlilik ve Boşanma	20
Annelik	16
Kadının Camiye Girme Hakkı	2
Çocuklara Okulda Dini Eğitim	2
Toplam	141

Bu bağlamda, araştırmamızın bulgularının ve ilgili analizleri içeren bu bölümde Reçel Blogda yer alan 141 yazının tematik olarak incelenmesi sonucu ortaya çıkan yukarıda Tablo 1'de görülebilen çeşitli temaları 3 ana başlık etrafında ele almaya çalışacağız. Bu başlıklar eğitim, evlilik ve çalışma hayatında kadına dayatılan roller, örtünme meselesi ve kadına yönelik şiddet olarak özetlenebilir. Söz konusu başlıklar tematik söylem analizi bağlamında incelenirken, İslami ve seküler feminist söylem arasındaki ilişkisellik ile yukarıda da detaylı olarak ifade etmeye çalıştığımız Türkiye'deki muhafazakâr kadın kimliğinin dönüşümü sorunsalını temel alan bir analiz çerçevesi dâhilinde ele alınmaya gayret edilmiştir.

3.2. Eğitim, Evlilik ve Çalışma Hayatında Kadına Dayatılan Roller

Reçel Blogta yer alan yazılarda toplumun muhafazakâr kesiminin kadının çalışma hayatına veya akademik kariyer yapmasına bakışı, kadının evlilik içerisindeki konumu, evlilik ve çalışma hayatı arasındaki tercihi ve çoğu zaman bu durumun annelikle çakışması gibi konular kadına dayatılan roller olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimli ve çalışma hayatının içerisinde olan aktif ve modern Reçel Blog kadınları öte yandan kimi zaman bir eş veya anne olarak geleneksel rollerini de devam ettirirken çok kimlikli olmayı olumlamakta ve tek bir kimliğe hapsedilmeyi kabul etmemektedirler.

Bu blogda muhafazakâr kadınlarca benimsenen bu söylem Post-modern feminist söylemin çoğulcu kimlik anlayışını çağrıştırmaktadır. Ancak, müslüman kadınları geleneksel rol ve kimliklerden özgürleştirme nosyonu bu feminist söyleme İslamcı bir bakış açısı katarak İslami feminist bir söylem kazandırmaktadır. Aşağıda inceleyeceğimiz Reçel Blog yazılarında ortaya koyacağımız üzere, bu yeni muhafazakâr ve feminist kadınlar gerek kendilerinin eğitim ve çalışma hayatı gerekse de bir evlat, eş veya anne olarak sürdürdükleri toplumsal hayatlarında yaşam tarzlarına kendileri karar vermeyi önemsemektedirler. Ayrıca bu kadınlar kendilerine dayatılan herhangi bir rol veya kimliği reddederek bir grubu temsil etmek gibi bir kaygı ve sorumluluk gütmeden inançlarını yaşayabilmeyi istemektedirler.

Örneğin, Reçel Blog editörlerinden Rumeysa gündeme dair kaleme aldığı bir yazı olan "*Kahkaha Meselesi Üzerine*"⁴ başlıklı yazıda dönemin Başbakan yardımcısı Bülent Arınç'ın "kadınlar herkesin içinde kahkaha atmayacak"⁵ sözlerini kadınların hal ve hareketlerini denetim altına almaya yönelik olduğunu değerlendirerek eleştirmektedir.

⁴ 24 Eylül 2014 tarihinde yazar rumeysa |REÇEL tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/kahkaha-meselesi-uzerine/>

⁵ (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/26903012.asp>)

“Bülent ‘amca’lar, Tayyip ‘amca’lar işte tam o benim tek bir kahkahayla uzaklaştığım halet-i ruhiyenin ellerinden gitmesini istemiyorlar, çünkü diğer türlü her türlü erkeklerinin karşısında tehlike. ‘İslami kimliğin’ sembolü olduğu için kendini yere göğe sığdıramayan, ama elini kolunu nereye koyacağını ağabeylerine bilemedin ablalarına soran, hayatına dair kendi kararlarını veremeyen, karnındaki bebekten çıktığı direğe kadar tartışma malzemesi olan ‘başörtülü bacı’lar, kadınlar istiyorlar her tarafta. O yüzden biz sıkıldık, onlar sıkılmıyorlar!”

Görüldüğü gibi bu yazıda, başörtülü ya da dini hassasiyetleri olduğu için bir kadının kahkahasına bile karışan, kadını kendisi olmaktan uzaklaştırarak tek bir kimliğe indirgeyen zihniyete ve kadın değil sadece “başörtülü bacı” olarak tanımlanarak belli rollerin ve davranış kalıplarının dayatılmasına İslami feminist bir söylemle itiraz edilmektedir.

Benzer bir şekilde *Çifte Standart*⁶ başlıklı bir yazıda muhafazakâr camiada kadına yapılan onca dayatmaya rağmen erkeklere sürekli bir tolerans, kayıtsızlık ve hoşgörü gösterildiğinin, İslamcı erkek ve kadın arasında toplumsal ve sosyal anlamda bir çifte standart olduğunu şu sözlerle dile getirmektedir:

“Buluğ çağlarına geldiğimizde biz kızlar başımızı örterek ve 5 vakit namaza başlayarak yolumuza devam ederken, erkekler Kuran kursunda öğrendiklerini dahi unutma yolunda emin adımlarla ilerlemeye başladılar. Biz kızların erkek arkadaşı dahi olamazken, erkeklerin kız arkadaşlarının olması kikirdeşmelerle karşılanırdı. Gece hayatı elbette bizde sıfırdı ama ‘erkek çocuğu’ ydu işte... Nereye kadar kontrol edilebilirdi ki, olsundu... Elinin kirydi belki de! Falancanın kızlarının giydikleri, gezdikleri hakkında konuşulur, erkeklerine hiç bakılmazdı... Ninelerimiz, namaz kılmayan erkek torunlarına, namazlı niyazlı kız arardı. Aslında çifte standart tam da buydu.”

Muhafazakâr ailelerde dini yükümlülüklerde dahi kız çocuklarına erkeklere göre çok fazla sorumluluk ve görev verildiği ve özgürlüğünün ve hareket alanının da o denli kısıtlanmış olduğunu eleştirmektedir. Ergenlikte kızlara verilen bu bitmez temsiliyet kızların toplumda din ve gelenek adı altında nasıl “namus” kavramının yegâne koruyucusu ve taşıyıcısı haline getirildiklerini göstermektedir.

Kadınlara yapılan bir diğer sınırlandırmada dini gerekçeler gösterilerek onların çalışma hayatları üzerine olmaktadır. Bu konu üzerine blogta yer alan 7 adet yazı, kadını sadece ev içindeki rollerle sınırlayan, bir birey olarak kamusal hayattaki görünürlüğü istemeyen ve bunu dini kaidelerle meşrulaştırmaya çalışan ataerkil zihniyeti eleştirmekte ve reddetmektedir. Örneğin, İslam’ın kadının çalışmasına nasıl baktığını inceleyen *“Her Türlü ‘İktidar’ Budalalarına Diyeceklerim Var!”*⁷ başlıklı yazı bu konudaki İslam hükümlerinin aslında kadın ve erkek için oldukça benzer olduğunu ama toplumsal hayatta güdülen bir çifte standart bulunduğunu belirterek eleştirmektedir. Bu farklılığın genel olarak erkeğin üstünlüğü kadının acizliği üzerinden yürütüldüğünü ve kadının söz konusu olan birçok kötü durumun sebebi olarak görüldüğünü ve kötülükleri önleyebilecek kurtarıcı olarak da erkeğin sunulduğunu belirtmektedir. Nurettin Yıldız isimli İslam âlimi ve yazarın *“Kadın çalışınca ‘Ümmet’ neler*

⁶ 29 Aralık 2014 tarihinde konuk yazar Fatma Feyza tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/cifte-standart/>

⁷ 8 Aralık 2014 tarihinde

*kaybeder?*⁸” manşetiyle gazetelere yansıyan kadının çalışmasına yönelik konuşmasında sarfettiği “... Her çalışan kadın, gözü doymamış erkek demektir. Çalışan kadın ya evlenmeyi erteleyerek erkeklerin evlilik sürecini baltalıyor ya da evli olduğu halde çalıştığı için yorgunluğu ve vakit darlığı nedeniyle erkeği ile ilişkisinde kadınlığı arızalıdır. Kadınlığı arızalı olduğu için erkeğin gözü açtır. O evinde erkeğini eksik bırakıyor erkeği de iş yerinde bir başka kadına tasallut oluyor. Böyle fuhuş değil ama fuhuşa hazırlık yapan sürece destek oluyor.” sözleri şöyle eleştirilmektedir:

“Evet sinirliyim. Ve soruyorum Allah aşkına neye dayanarak konuşuyorsun! Kadına çalıştığı için bu kadar suçlamada bulunurken, erkeğin her şekilde aldatmasına bula bula bu kılıfı mı buldun! “Aldatan erkeğin sorumlusu kadındır” cümlelerini çok duyduk biz! Neyi meşrulaştırıyorsun sen! Ayetler yazılırken yanında iki şahit getirmeyenin söylediği kabul görmemiş. Sen neyi dayanak göstereceksin! Ben senin bu konuşmandan şunu anlıyorum ve anlamak istiyorum; “Erkekler zina ediyor ya nasıl adlarını temize çıkartırız acaba?” sorusuna cevap arayıp çözümünü kadını karalamakta bulmuşsun. Sorun şurada; bunu din adamı sıfatıyla yapma. Duyan da İslam böyle diyor sanacak! Ne düşünüyorsan düşün, dini fikirlerini meşrulaştırma aracı olarak kullanma!”

Yazar, erkeklerde aldatmayı ve zinayı meşrulaştırırken kadının çalışmasını büyük bir günah gibi gösteren zihniyete ateş püskürmekte ve “Benim dinim ve peygamberim asla böyle bir şey söylemez!” diyerek bu görüşlerin İslam’la bir ilgisi olmadığını erkek egemen gücün dini otoritelerini kullanarak ataerkilliği yaymaya ve meşrulaştırmaya çalıştıklarını düşünmektedir.

Ayrıca, blogta 16 adet yazı ile kadının akademik kariyer yapmasına yönelik düşüncelerin eleştirildiği yazılar ön plana çıkmaktadır. Akademik kariyer yapma konusunun bunca dert edilmiş olmasının nedeni genel olarak bloğun editör ve konuk yazarlarının iyi üniversitelerde eğitim almış, meslek sahibi ve muhafazakâr kadınlardan oluşmasından kaynaklandığını düşünmekteyiz. Bu yazılarda kadın için pek de makbul görülmeyen akademik kariyer yapma meselesi evlilik, eş bulma, annelik, meslek hayatı gibi koşullarla birlikte ele alınmaktadır.

Örneğin, “Akademik Kariyere Bakışlar”⁹ başlıklı yazıda lisansüstü eğitim yapan ve bekâr bir kadın olan yazar çevredeki insanların okumanın evlenmeye engel olduğu, çok okuyan kızların çok özgür olduğunu ve o kadar okumuş koca bulunamayacağı gibi düşüncelerini eleştirmektedir. Yazar ise öğrenmenin hayat boyu devam eden bir yaşam tarzı olduğunu, okurken veya kariyer yaparken de evlenilebileceğini hatta çocuk bile yapılabileceğini vurgulamaktadır.

Bir başka yazı olan “Akademinin Kadınlarına Vefa”¹⁰ başlıklı yazıda Reçel bloğun editörlerinden olan ve doktorasını bitiren Feyza bir kadın hocasının vefatı üzerine kadınlar için akademik hayatın koşulları ile ilgili düşüncelerini paylaşmaktadır. Yazar, bir kadın olarak akademik eğitim görmeyen toplumsal olarak kabul görmediğini ve çevresi tarafından bir muhalefete maruz kaldığından bahsetmektedir. Yaşadığı bu zorluğu yazar: “Tabii şunu söylemek lazım ki, kadınların hayatlarının aşkını bulmak ve çocuk sahibi olmak, düzenli ve

⁸ <http://www.yeniakit.com.tr/haber/kadin-calisinca-ummet-neler-kaybeder-38643.html>

⁹ 24 Haziran 2015 konuk yazar Merve tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/akademik-kariyere-bakislar/>

¹⁰ 10 Nisan 2015 tarihinde Feyza |REÇEL tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/akademinin-kadinlarina-vefa/>

sürekli bir ev hayatı tutturmak, bu hayatın düzenini sarsmayacak işlerle ve belki yeterince imtiyazlıysa sanatla meşgul olmak dışında bir tutkusu ve hayali olması çok da kabul görmez.” sözleriyle ifade etmektedir. Ayrıca, yazar çevresindeki kadınlardan “Çok da kendini işe güce kaptırma, hayat geçici” ya da “Dünyalık hırs o kadar iyi değil” gibi gelen uyarı ve tavsiyeler duymaktadır. Bu alttan alta yapılan uyarılar yazarın yaşadığı muhafazakâr çevrenin akademik hayata ‘önemsiz’ ve ‘dünyalık’ olarak baktığını ve bu çevrede akademik hayatın bir kadın için makbul bir şey olarak görülmediğini ortaya koymaktadır. Görüldüğü gibi bu konuda da eğitilmiş ve dindar kadınlar kadını küçük bir dünya ve yaşam tarzıyla sınırlandıran, çilekeşliği dayatan muhafazakâr düşünceyi reddetmekte ve hayallerinin peşinden giden ve din, gelenek ve modern yaşam arasındaki çatışmaları sorgulayan bir birey olarak feminizmi hayat perspektiflerine katmaktadırlar.

Öte yandan, muhafazakâr düşünce dünyasında genel olarak kadınlar iyi bir eş/eş adayı veya anne olarak idealize edilmektedir. Dolayısıyla, çalışma ve kariyer hayatının yanı sıra evlilik ve annelik bağlamında kadına kesin ve net roller dayatılmaktadır. Bu blogta da en çok tartışılan konular olarak evlilik hakkında 20 annelik hakkında da 16 adet yazı bulunmaktadır. Reçel Blogta direkt evlilik üzerine yazılan yazılara baktığımızda da dindar kadınların çoğunlukla evlilikle birlikte oluşan kadının sahiplenilme durumundan, üstlerine yıkılan aşırı ve haksız sorumluluktan şikâyet ettiklerini görmekteyiz.

Örneğin, Reçel Blog editörlerinden Büşra Aytekin’in kaleme aldığı “Evlilik: Mülk Edinme ya da Sahip Değiştirme”¹¹ başlıklı yazıda erkeklerin kadınları bekâr ya da evli olsun kendi mülkiyetleri olarak gördüğünü iddia etmektedir. Bu yazıda bekâr bir kadının “sahibi” nin babası, evli bir kadının “sahibi” nin ise kocası olarak görülmesine ve evliliğe giden yolda uygulanan geleneklerin de bu durumu pekiştirmesine karşı çıkılmaktadır:

“Yani bu “kız isteme” saçmalığı ne yazık ki ailelerin tanışmasından öte anlamlar taşıyor. Durumun, onur kırıcılığını fark edip, reddeden kadınlar ise marjinalleşiyor. Müslümanlar tarafından her fırsatta övülen, kendi sahibini yalnızca Allah olarak görme durumu, diğer birçok dinî emirde olduğu gibi, yalnızca erkekler uyguladığında takdir ediliyor ve onlara mahsus kabul ediliyor. Son olarak, kendi bedenini Allah’ın bir emaneti olarak gören, yani kendi bedeni üzerinde bile bir sahiplik iddia edemeyecek olan Müslümanların, kız çocukları ya da eşleri üzerinde sahiplik iddia etmeleri oldukça ironik.”

Yazar, evliliğin ilk adımı olan kız isteme ritüelini eleştirirken bir yandan da aslında bu ritüelin İslam’a uygun olmadığını böyle bir uygulamanın kadınlar üzerindeki mülkiyet hakkı algısını devam ettirdiği için İslam’ın özüne aykırı olduğunu ancak bunu yapan İslamcı erkeklerin onurlandırıldıkları ifade edilmektedir. Feminist düşüncenin de en temel mücadele alanlarından biri olan birey olma konusu görüldüğü gibi İslami uygulamalarla da kesişmekte ve dindar kadınların da mücadele alanlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Hem toplumsal olarak hem de İslam inancına göre annelik kutsal bir vazife ve lütuf olarak görülmektedir. Bu blogtaki yazılarda ise, annelik kadının hayatında oluşturduğu değişiklikler, çalışma hayatı ve kariyer yapmaya etkisi açısından tartışılmakta ve anneliğe atfedilen kutsallık

¹¹ 13 Ekim 2014 tarihinde konuk yazar Büşra Aytekin tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/evlilik-mulk-edinme-ya-da-sahip-degistirme/>

sorgulanmaktadır. Örneğin, “Anelik Aslında O Kadar Da Kutsal Olmayabilir Mi?”¹² başlıklı yazıda yazar anneliğe kutsallık atfeden dini referansları sorgulamakta ve bu referansların anlamının çarpıtılarak ataerkil bir yorumla hayatımıza girdiğini düşünmektedir:

“ Ve hemen her konuda olduğu gibi bu metinlerin yorumunda da kadını birey olarak değerli görmeyen ataerkil bir kurnazlığın farkına vardım. Annelerle ilgili ayetlerin hepsinde öncelikle anne ile baba bir arada geçiyor. Bu bizi bir yere ulaştırmayabilir, evet. Ama bu ayetlerin tamamında esas olan anne ve babaya iyilik etmek, merhametli olmak, onları incitmemek. Bunun gerekçesi de onların bizim için yaptığı özveri, çektiği zahmet, bize gösterdiği şefkat. Yani bu ayetlerin hiçbirinde anneliğe varoluşsal bir anlam ve kutsallık yüklenmemiş. Anne olan kadın ile olmayan arasında bir kıyaslama yapılmamış, hiyerarşik bir ilişki kurulmamış. Aneliğin bizzat kendinden değil, onun getirdiği fiili durumdan bahsedilmiş.”

Dindar ve eğitilmiş bir ailede büyüdüğünü dolayısıyla dini referansları önemli bulduğunu belirten yazar bir insanın Allah katındaki değerinin kimi zaman kimsenin elinde olmayan bir nedene, anneliğe bağlanmasının dinden kaynaklanmayacağını düşünmektedir. Ancak anne olmanın getirdiği şefkat, merhamet, özveri gibi olumlu ve yararlı özelliklerin ilahi bir kutsallığa ve değere maruz olabileceğini belirtmekte ve bu özelliklere sahip olarak hem dindar, hem bekâr, hem de kutsal bir kadın olunabileceğini düşünmektedir. Bu yazıya yorum yapan gelenekçi, iki çocuk annesi bir ilahiyatçı olarak kendini tanımlayan bir okuyucu da şöyle demektedir:

“...kadına annelik üzerinden verilen ve verilmeyen itibar konusunda düşünür, düşünür ve düşünürüm. Evet anne olmak insanda muazzam değişikliklere kapı açıyor, duygu dünyanda volkanlar kaynatıyor, zihninde varlığından bile haberdar olmadığı yolları açığa çıkarıyor ama bir yandan da hayatın sömürülüyor, hep bir şeylerin yarım kalıyor. Anelik o kadar nokta atışı bir rol olsaydı kadın için, salt anne olarak bütün kimlik kavgalarımızı boşa çıkarmış olmamız gerekmez miydi? Anne olmayan kadını hiç mesabesinde görenler Hz. Aişe ranha hakkında ne düşünüyorlar merak ediyorum...”

Görüldüğü gibi, bu blogta yazan ve bloğu takip eden, kendini dindar olarak tanımlayan birçok kadın, ataerkil geleneğin güçlendirdiği ve yaygınlaştırdığı din kisvesine bürünmüş birçok algıyı sorgulamakta, kaynağına inmekte ve kadın gözüyle yeni bir okuma yapmaktadırlar. Benzer şekilde, “Evlî, mutlu, çocuksuz”¹³ başlıklı bir diğer yazıda da, kendini akademik eğitim almış, çalışan, evli, feminist ve dindar bir kadın olarak tanımlayan yazar; “Hem bu dünyada –en az- annelik kadar güzel başka şeyler de var!” diyerek çocuk konusunda karşılaştığı toplumsal baskıya itiraz etmektedir. Yazar, anneliği kutsallıktan ve her şeyden üstün ve değerli olmaktan alıp yere indiren, gündelikleştirilen bu feminist söylemi kullanarak İslamcı, sosyalist ya da gelenekçi her tür düşünceye başkaldırmaktadır.

3.3. Tesettür/Örtünme Meselesi

Reçel Blogta 17 adet yazı ile yer alan tesettür yani örtünme meselesi en çok tartışılan meselelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Örtünme meselesinin Reçel Blog yazarları

¹² 12 Aralık 2014 tarihinde konuk yazar Zeynep Ö. tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/annelik-aslinda-o-kadar-da-kutsal-olmayabilir-mi/>

¹³ 24 Aralık 2014 tarihinde konuk yazar Ferhan tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/evli-mutlu-cocuksuz/>

tarafından bunca dert edilmesinin temel sebebi 1980'lerden başlayarak 2013 yılına kadar devam eden üniversite ve kamusal alanlarda sürdürülen türban yaşağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye tarihinde siyasal İslam'ın yükselişe geçtiği dönüm noktalarından biri olan bu süreç aynı zamanda kapitalizmin muhafazakârlığa eklenmesiyle birlikte modern, muhafazakâr, eğitilmiş, politik, mücadeleci ve militan ruhlu yeni bir kadın kimliğinin ortaya çıktığı bir dönemdir. Başörtüsünü bireysel bir özgürlük ve tercih olarak savunan ve engellenemeyeceğini dile getiren bu genç ve eğitilmiş kadınlar bir anlamda dini özgürlükleri için feminist bir mücadele içine girmiş ve bu tavrını kadını denetlemeye çalışan pek çok toplumsal ve siyasal girişimlere karşı sürdürmüştür. Örtünerek eğitim gören ve çalışan bu kadınlar, İslami feminist bir duruşla bir yandan Batıcı seçkinlerin medeniyet tasavvurlarına ve iktidar alanlarına meydan okumuş diğer yandan kamusal görünürlüklerini arttırarak ataerkilliğe, dine ve geleneğe karşı da bir mücadeleyi kazanmışlardır. Bu yeni kadın kimliğinin belirgin bir şekilde öne çıktığı Reçel Blogta bu konu üzerine birçok yazı yer almaktadır. Bu yazılar da başörtüsü yaşağı üzerine çekilen sıkıntı ve ötekileştirmeyi ve örtünme meselesinin Türk toplumunda nasıl ataerkil bir boyut kazandığı ele alınmaktadır.

Örneğin müslüman erkeklerin 'erkeklik' kurgusunu başörtülü Müslüman bir kadın kimliği ile karşılaştırarak elen alan bir yazı olan *"Müslüman Erkeklerin Görünürlüğü"*¹⁴ başlıklı yazıda, günümüzde İslami kimliğe sahip erkeklerin, dindar kadınlara nazaran ne kadar görünür olduklarını ve İslami kimlikleri ile görünür olmayı isteyip istemedikleri sorgulanmaktadır. Erkeklerin kendilerini maskeleyebildiğini, dindar kadınların ise başörtüleriyle fazlasıyla görünür oldukları sonucuna varan yazar erkeklerin bu konfor ve avantajı başörtülü bir kadının kıyafeti, davranışları, dindarlığı, toplumsal rolü hakkında tespitlerde ve eleştirilerde bulunma hakkını kendilerinde bularak yine kadının aleyhine kullandıklarını belirtmektedir. *"Onlar için benzer bir tartışmayı yürütmek istesek kriter alacağımız hiçbir şey yok, sonuçta sakallı olmak bile İslami bir kimliği yansıtmada yeterli olmazken, dış görünüşleri itibariyle seküler bir insandan farksızlar. Belki de böyle bir maskelenebilme durumu yüzünden davranışlarında, tavırlarında bu kadar rahatlar, nasıl olsa yargılanmıyorlar..."* diyen yazar kadınların başörtüleriyle görünür olmaları sonucunda yaşadıkları konforsuzluk, eşitsizlik ve haksızlıktan yakınmaktadır.

*"Aklımız Fikrimiz Şeyimizde"*¹⁵ başlıklı bir başka yazıda ise İslam'da yer alan örtünme emrinin başka birçok büyük günahlar ya da namaz kılmak gibi daha önemli gereklilikler olmasına rağmen toplumda neden hiyerarşik olarak en üst basamaklarda yer aldığını sorgulamakta ve bunun Müslümanların 'cinsiyet' ve 'cinselliğe' bakış açısından kaynaklandığını belirtmektedir. Yazar, Kur'an'da başörtüsüyle ilgili ayette önce mümin erkeğe, bakışını sakınması ve ırzını koruması söylendiğini sonra da aynı emrin kadınlar için tekrar edildiğini ve bu bağlamda ortaya konan iffet anlayışının bir parçası olarak belli bir giyim tarzı emredildiğini belirtmektedir. Başörtüsünün, tevazu ve edep anlayışının dindeki formu olduğunu düşünen yazar toplumda yer alan algıyı; *"...çoğumuz için başörtüsü dinin vazgeçilmezi haline gelmiş durumda. Hatta kadın için neredeyse bir iman göstergesi. Dindar aileler oğulları için başörtülü kız bakıyorlar. Ama aynı dindar aile için kızın namaz kılip kılmaması pek önem arz etmiyor."* sözleriyle ortaya koymaktadır. Bu düşüncesini daha birçok örnekle destekleyen yazar dindar kimliğin cinsiyet ve cinsellik üzerine inşa edildiğini belirterek çarpık bir anlayış yarattığını ve *"...bunu sorgulamaya ve düzeltmeye kalkışan kişinin kendisine feminist ya da cinsiyetçi damgası vuruluyor"* diyerek bu anlayışı eleştirmenin bile önünün tıkanmaya çalışıldığını ileri

¹⁴ 17 Eylül 2014 tarihinde Büşra Eser |REÇEL tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/musluman-erkeklerin-gorunurlugu/>

¹⁵ 27 Şubat 2015 tarihinde konuk yazar Zeynep Ö. tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/aklimiz-fikrimiz-seyimizde/>

sürmektedir. Kısacası, İslami pratiğe yönelik bir öz sorgulama içeren bu yazı toplumun ataerkil kodlarının nasıl din aracılığıyla işlerlik kazandığını ortaya koymakta ve İslami feminist bir yaklaşımla bu zihniyetin kadını araç olarak kullanmasına karşı çıkmaktadır.

Türkiye'deki türban yasağı ve AK Parti hükümetini eleştiren bir yazı olan *"Anlattığın Benim Hikâyem Değil"*¹⁶ başlıklı yazıya baktığımızda yazarın İslami camiaya karşı yaptığı bir özeleştiri ve sorgulamayı görmekteyiz. Bu yazıda, AK Partinin 2015 genel seçim kampanyasına yönelik yaptığı 40 sn'lik reklam filmi ele alınmaktadır. Yazar, bu reklam filminde İmam Hatip mezunu bir kadının katsayı engeline rağmen üniversiteyi kazanıp uzun mücadelelerden sonra başörtüsüyle çalışabilmesini AK Partinin bir icraatı olarak gösteren "Onlar konuşur, AK Parti yapar" şeklinde sloganlaştırılmasını ve başörtülü kadının sırtına basarak oy kazanma stratejisini eleştirmektedir. Yazar, bir kadın olarak mücadelesini aslında görünenin aksine bir siyasi gücü yanına alarak değil tek başına verdiğini şu sözlerle vurgulamaktadır:

"AKP reklamındaki o 'uzun mücadelelerden sonra' ifadesinin altını dolduramıyor. Zira başını örten kadınlar, sadece ikna odalarında mücadele vermediler. Biz üniversite kapısında bizi eve göndermek isteyen İslamcı erkeklere karşı da mücadele verdik. Ben üniversiteden sonra akademik kariyere devam etsem mi diye düşünürken, şimdilerde başbakan olan bir akademisyenin, 'kız öğrencilere yatırım yapamıyoruz, ilerde evlenir, çoluk çocuğa karışır, verimli bir akademik çalışma yapamaz' yorumlarına maruz kaldığımı dün gibi hatırlıyorum".

*"Ah O Eski Özgür Günler"*¹⁷ başlıklı yazıda ise özellikle İran, Mısır, Afganistan, Pakistan gibi İslam ülkelerinde geçmişten bu yana yaşanan rejim değişikliklerinin kadın ve kadının giyim tarzına etkisi üzerinden anlatılmasını eleştirmektedir. Öte yandan da bu değişimlerin erkek kıyafetini hiç etkilememesini sorgulamakta ve kıyafetin erkeklerin hayatında belirleyici olmadığını belirtmektedir. *"Kıyafetin herhangi bir iktidar sahibi açısından sadece kıyafet demek olmadığını hepimiz biliyoruz. Doğal olarak dayatılan hangisi olursa olsun aynı şekilde "hop bir dakika kardeşim" demek gerek ama olmuyor. Üstten gelen bu ani değişimlerin insanların günlük hayatlarında belirgin değişiklikler yaptığı muhakkak"* diyen yazar modernizasyon süreçlerinin özellikle kadının sosyal ve toplumsal hayatı üzerine etkisini kıyafet örneğiyle ortaya koymaktadır. Modernleşmenin sembolü olarak görülen kadınlara her dönemin hâkim ideolojisine ve modernleşme perspektifine göre bir giyim tarzı dikte edilmeye çalışılmıştır. Örneğin, balolarda ve resmi geçit törenlerinde boy gösteren Cumhuriyet kadını bir yandan modernliği simgelerken öbür yandan çarşaf yerine tayyör yada üniformamsı kıyafetler giydirilerek cinsiyetsizliği ve cinsel tevazunun sahibi iyi bir anneyi sembolize etmiştir (Mutluer, 2008, s. 26). Daha yakın dönemlerde ise modern, siyasal bir tercih olan örtünme estetiği edilecek modern bir eylem haline gelmiş ve muhafazakâr modernleşmenin sembolü olmuştur (Yücebaş, 2013, s. 67). Yazar, ayrıca *"Kadınların iyiliği ve hakları için kadınlara karşı alınan önlemler hangi ideolojiden, fikirden gelirse gelsin aslında aynı sonucu doğruyor."* diyerek ister dinden isterse modern rejimlerden gelsin kadının kıyafeti üzerinden yapılan her tür yasağa ve dayatmaya karşı çıkmakta ve bunun insan haklarına aykırı olduğunu düşünmektedir.

Görüldüğü gibi, günümüzün eğitimli ve dindar kadınları başörtülerini hem modernliğin önemli bir parçası olan özgürlük mücadelesi olarak hem de müslüman bir kadının uyması gereken

¹⁶ 4 Mayıs 2015 tarihinde Feyza |REÇEL tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/anlattigin-benim-hikayem-degil/>

¹⁷ 27 Mayıs 2015 tarihinde konuk yazar Zeynep Meltem Torun tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/ah-o-eski-ozgur-gunler/>

salt bir dini gereklilik olarak görmektedir. 80'lerden sonra katı bir şekilde uygulanan türban yasağı, Elisabeth Özdalga'nın da kavramlaştırdığı gibi 'örtünme hakkı hareketi' doğurmuş ve geleneksel bir giyinme tarzı olan başörtüsü böylelikle modern, feminist ve militanca bir mücadele olarak ortaya çıkmıştır (Özdalga, 2013, s. 151). Üniversitelerde başlayan bu hareketle yan yana gelen geleneksellik ve militanlık gibi iki karşıt kavram bir yandan modernliğin sekülerlik gibi kazanımlarını ters yüz ederken diğer yandan Batının özgürlük ve bireysellik gibi değerlerini de yanına alarak, Batı karşısında alternatif bir yaşam tarzı üretmekte ve dünyayı, toplumu dönüştürmektedir (Göle, 2011, s. 115-125). Yukarıda incelediğimiz yazılarda da gördüğümüz bu gelenekselliği, modernliği ve militanlığı barındıran sentez ruh ve kadın kimliği kendi özgürlük mücadelesinde onu ötekileştiren seküler düşünceye ya da desteklerken siyasi bir araç haline getiren İslamcı kesime isyan etmekte ve bireysel bir hak olarak gördüğü örtünme meselesinde İslamcı feminist bir duruş ortaya koymaktadır.

3.4. Kadına Yönelik Şiddet / Tecavüz/ Taciz

Reçel Blogda yayınlanan kadına yönelik şiddet, tecavüz ve taciz konularındaki yazılar genellikle gündemde yer alan bu konudaki önemli olay ve haberler üzerine kaleme alınmıştır. Özellikle, 11 Şubat 2015 tarihinde, Mersin'in Tarsus ilçesinde Özgecan Aslan isimli üniversite öğrencisinin bir minibüste tecavüz girişimine direndiği için öldürülmesi olayı, üzerine birçok yazı yayınlandığı görülmektedir. Kadının dövülmesini, tacizi ve tecavüzünü dini kaidelerle meşrulaştırmaya çalışan zihniyet ve inancı eleştiren ve sorgulayan yazılar bu içeriklerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Blogda kadına yönelik şiddet ve tecavüz hakkında 10, taciz hakkında ise 8 adet yazı bulunmaktadır.

Bu yazılara baktığımızda, "Özgecan'ın Yaşadıklarını Ben de Yaşayabilirdim"¹⁸ başlıklı yazıda yazar işe giderken bindiği dolmuşta şoför tarafından taciz edildiği ve şans eseri bundan nasıl kaçabildiğini anlatmaktadır. Bir başka yazı olan "Özgecan'ın Gömleği"¹⁹ başlıklı yazıda ise toplumdaki kadın ve iffet algısını Kuran'da geçen Yusuf ile Züleyha kıssasındaki²⁰ Hz. Yusuf'un arkadan yırtılan gömleğine atıfta bulunarak sorgulamaktadır:

"Kıssadan hisse erkeğin de bir namusu olduğu değil kadınların ne fena olduğu, icabında adamın gömleğini yırttığıdır(!). Zaten bizde bazı kadınlar tecavüzü hak ederler bazıları da hak etmese de o kadarı da olur canım, her şeyi mesele etmeyelim. Özgecan'ın ise gömleğinin söz konusu olamayacağı kadar iğrenç bir hikâyesi var ama yine de kadınlardan korkulur azizim maazallah gömleğini yırtarlar adamın."

Yazar, Kuran kıssasında olduğu gibi toplumun da kadını baştan çıkarıcı bir fitne unsuru olarak gördüğünü ve namus ve iffet kavramının sadece kadına yüklendiğini hatırlatmaktadır. Kadını suçlayan erkeğin kabahatini meşrulaştıran bu ataerkil zihniyeti toplumsal anomalinin kaynağı

¹⁸ 13 Mart 2015 tarihinde konuk yazar Nuray Ekinci tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/ozgecanin-yasadiklarini-ben-de-yasayabilirdim/>

¹⁹ 22 Şubat 2015 tarihinde konuk yazar Ayşenur Ç. tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/ozgecanin-gomlegi/>

²⁰ Bu kıssa Kur'anı Kerim'in 12.süresi olan Hz. Yusuf'un hayatı ve Risalet'inin ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı 111 ayetten oluşan Yusuf süresinde geçmektedir (Ünal, 2007, s. 495-528). 23-34. Ayetlerde zikredilen bu kıssada kardeşleri tarafından bir kuyuya atıldıktan sonra köle olarak Mısırda satılan Yusuf'a âşık olan evin hanımı Züleyha'nın Yusuf'a sahip olma çabasını anlatmaktadır. İhsan ve ihlas kahramanı olarak tasvir edilen Hz. Yusuf burada bir iffet ve dürüstlük sınavı vermektedir.

olarak gören yazar, bu anlayışla tacizin, tecavüzün ve şiddetin azalmayacağını dile getirmektedir.

“Ben Döverim ya da Kuma Alırım Çok Çılgın Aşığım”²¹ başlıklı yazı ise kadına şiddet konusunda dinin nasıl bir meşrulaştırma aracı olarak kullanıldığını gözler önüne sermektedir. Yazar bu yazıyı, bir din âlimi olan Nurettin Yıldız’ın kadını dövmenin dinde olduğunu ve nasıl dövüleceğini tarif ettiği vaazı²² üzerine kaleme almıştır. Yıldız, vaazında kadının boynundan yukarısına, göğsüne ve beline vurulmayacağını ifade ederek; “Erkek kadını dövmezse rahatlamak için başka yollar bulur ve kadın o zaman delirir. Kadınlar delirmemek için yatıp kalkıp Allah erkeklerle kendilerini dövme hakkı verdiği için şükretmelidir” demektedir. Ayrıca, Yıldız koca dayağında hikmet olduğunu savunarak “Kol kırılrsa dahi yen içinde kalmalıdır” ilkesiyle de kadınları bu durumdan kimseyi haberdar etmemelerini istemektedir. Açıkça kadının dövülmesini savunan ve teşvik eden bu açıklamaları Yıldız, Nisa süresinin 34. ayetine²³ dayandırmaktadır. Eşleri itaat etmediği durumda son çare olarak dövme (ayette Arapça ‘darebe’ fiili kullanılmaktadır) salık verdiği şeklinde tercüme edilen bu ayet konusunda yazarın ifadesi şu şekildedir:

“Efendim haniydi bu darebe nüşuz maksatlı idi de, siz alimler nüşuz’un ne olduğu konusunda bir ortak fikre varamamıştınız ya. Kiminiz onun zina yapmak olduğunu, diğer bir kısmınız ise eşe itaatsizlik olduğunu söylediniz. Eşe itaati, elbette Allah’a itaatle bir tutan zayıf ve uydurma hadislere itibar ettiniz. Hadi diyelim dövme oldu anlamı (ki ben bu tercüme kabul etmiyorum) öyleyse rahatlamak için olduğu ve rahatlayamazsa kuma alacağı fikrine nasıl kapıldınız.”

Ayetin maksatlı tercüme edildiğini düşünen yazar, İslam’da böyle bir öğüt olacağını kabul etmemekte varsa bile Yıldız’ın söylediği biçimde erkeği rahatlatmak bir fantezi olmayacağını dövmezse eşin aldatacağını veya kuma alacağını düşünmesinin kabul edilemeyeceğini belirtmektedir. Kısacası bu meselede de dindar kadınların şiddete karşı feminist ve mücadeleci duruşları açıkça görülmekte ve ataerkil zihniyetin en küçük fırsatta kadını ezme, şiddet gösterme peşinde olduğunu öne sürmektedir. Bu ataerkil zihniyetin din adamlarınca meşru gösterilmesine karşı çıkan Reçel Blog yazarları, toplumsal algılara karşı olduğu gibi gerektiğinde dini referansları da sorgulamaktan, araştırmaktan ve tartışmaktan çekinmemektedirler.

SONUÇ

İslami feminizm gerek kadın meselesine İslami kavram ve yaklaşımlarla gerekse de daha seküler bir taraftan bakan söylemlerde çoğunlukla çatışmalı bir paradigma olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda da dile getirdiğimiz gibi Müslüman toplumların modernleş(e)me(me)

²¹ 22 Haziran 2015 tarihinde konuk yazar Nebiye tarafından yazılmıştır. <http://recel-blog.com/ben-doverim-ya-da-kuma-alirim-cok-cilgin-asigim/>

²² <http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/nurettin-yildizdan-kadini-dovebilirsin-vaazi-865340/>

²³ 4/NİSÂ-34: Allah’ın bazısını bazısına üstün kılması nedeniyle ve mallarından harcamalarından ötürü erkekler, kadınlar üzerinde hüküm sahibidirler. (Ama öte yandan da) salih kadınlar; gönülden boyundaeğen ve Allah’ın korunmasını emrettiği şeyleri (hakları), kocasının bulunmadığı zamanda koruyanlardır. Başkaldırmalarından endişelendiğiniz kadınlara (önce) öğüt verin, (etkili olmazsa) onları yataklarında yalnız bırakın, (o da olmazsa, son çare olarak sınırları aşmamak şartıyla) onları (iz bırakmayacak şekilde, suçlu oldukları hasebiyle) dövin. Size itaat ederlerse sakın aleyhlerine yol aramayın. (Unutmayın ki) Allah (hepinizden daha) yücedir, büyüktür. (Ünal, 2007)

hikâyelerindeki özgünlükten de kaynaklanan bu durumun Türkiye özelinde de ülkenin kendine has gündemleri üzerinden şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu gündemlerin başında da uzun zamandır sadece dinsel bir mesele olmaktan çıkmış örtünme meselesi ve onun üzerinden de büyük oranda şekillenen kadına biçilen roller ile son dönemde büyük artış gösteren kadına yönelik şiddetin meşrulaştırılma biçimleridir.

Çalışmamızın analiz bölümünde de görüldüğü gibi Türkiye'deki İslami feminist söylemle ilişkilendirilebilecek yaklaşımların önemli bir bölümü genel olarak feminist söylemin kadın haklarına yönelik taleplerinden çok da farklı değildir. Özellikle kadına yönelik şiddet ve kadına ataerkil bir bağlamda biçilen roller temel kadın hak ve özgürlükleri sorunsalıyla örtüşür niteliktedir. Bununla birlikte, bu sorunsalların ele alınış biçimi, üretilecek çözümlerin temel aldığı yöntem ve referanslar büyük oranda İslami temelli olduğundan asıl ayrışmanın bu minvalde yaşandığı da açıktır. Özellikle 2010'lu yıllardan sonra toplumsal hayatta daha görünür olan iyi eğitilmiş, modernliğin temel kurumlarıyla barışık ama hayata İslami referanslarla bakan kadınların ürettiği bu yeni feminist söylem İslam ve feminizm ilişkisini Kuran'ın ve hadislerin kadın bakışıyla yeniden yorumlanması ve toplumdaki ataerkil söylemin bu bağlamda tartışmaya açılmasını talep etmektedir. Bu talebin temelinde ise hem Batılı hem de Türkiye'deki İslami feministlerin üzerinde uzlaştıkları kadınların temel hak ve özgürlükleri yer almaktadır. Yukarıda ele aldığımız yazılarda da açıkça görülebileceği üzere, İslami bir çerçevede içerisinde yapılan bu tartışma ve sorgulamaların feminist bir tavır ve duruş sergilediğini ve ortaya yeni ve dinamik bir muhafazakâr kadın kimliği çıkardığını ifade edebiliriz. Dolayısıyla, bu yazılarda hâkim muhafazakâr söyleme uymayan, hatta çoğu zaman bu söylemi eleştiren, din adı altında pratiğe yansıyan erkek egemen etkileri sorgulayan ve kadını ikinci planda tutan, birey olarak görmeyen geleneksel tutumlara başkaldıran ve bu ataerkil zihniyetin İslam'dan kaynaklanmadığını hatta İslam'ın özüne aykırı olduğunu vurgulayan bir söylem bulunmaktadır. Bu bağlamda Reçel Blog yazılarının yukarıdaki temalar etrafında yaptığımız analizi sonucunda, din adı altında toplumsal alanlarda müslüman kadına dayatılan rollere, dayatmalara ve bir birey olmasının önüne konulan engellere karşı feminist bir itiraz ve karşı duruş ortaya konduğunu görmekteyiz. Bu anlamda modern muhafazakâr kadın kimliğinin İslami feminist bir duruşla harmanlandığı ve yeni bir kadın kimliği ortaya konulduğu Reçel Blog yazılarında açık bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Türkiye'de yaşanan sosyal, siyasal ve toplumsal dönüşümlere eşlik eden Müslüman kadın kimliğinin dönüşümünün izlerini de bu blog yazılarında takip etmek mümkündür.

Çalışmamızda yapmaya gayret ettiğimiz tematik analiz sonucunda modern muhafazakâr kimliği temsil eden söylemlerin genel İslami Feminist söylemle olan ilişkisini gözler önüne sermeye çalıştık. Bununla birlikte, söylemin gerçek mücadele alanları olan bu söylemin gündelik hayattaki karşılaşmalarını içeren boyutları bilinçli olarak bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. İslami feminist söylemin ya da İslami duyarlılıklarla kadın hak ve özgürlükleri yorumlayan yaklaşımların reel politik alandaki karşılıkları halen araştırılmayı ve özel önem gösterilmeyi bekleyen bir olgu olarak araştırmacıların ilgisini beklemektedir. Bu çalışmanın da tam da bundan sonra bu konuyu ele alacak araştırmacılara katkıda bulunması umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Albayrak, Ö. (2008) İslamcı Feminist, *Yeni Şafak*,
<http://www.yenisafak.com/yazarlar/ozlemalbayrak/islamci-feminist-9839> (Erişim tarihi 27.02.2016)
- Ali, D. L., Jabeen, F., ve Naveed-i Rahat, D. (2011). Islamic Tradition and Feminism: A Comparative Study of Theoretical Perspective. *International Journal of Business and Social Science*, 2 (6), 157-167.
- Ali, Z. (2014). *İslami Feminizmler*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Badran, M. (2009). Islamic Feminism: What's in a Name? M. Badran içinde, *Feminism in Islam: Secular and Religious convergences* (s. 242-252). London: One World Oxford.
- Çakır, R. (2000). Dindar Kadının Serüveni. *Birikim Dergisi*, 27-35.
- Darvishpour, M. (2003). "Islamic feminism": Compromise or Challenge To Feminism? *Iran bulletin- Middle East Forum*, 55-58
- Göle, N. (2011). *Melez Desenler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Göle, N. (2011). *Modern Mahrem*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Güç, A. (2008). İslami Feminizm: Müslüman Kadınların Birey Olma Çabaları. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2), 649-673.
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal Cinsiyet ve "İslami Feminist" Söylem. *Bilim, Ahlak Ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları*, (s. 366-383). Samsun.
- Hosseini, Z. M. (2004). The quest for gender justice Emerging Feminist Voices in Islam. *Islam* 21(36), 1-5.
- İlkaracan, P. (2014). *Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mernissi, F. (2014). Bekâret ve Ataerki. P. İlkaracan içinde, *Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik* (s. 99-113). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Mernissi, F. (2014). İslam'da Aktif Kadın Cinselliği Anlayışı. P. İlkaracan içinde, *Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik* (s. 33-53). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mutluer, N. (2008). Türkiye'de Cinsiyet Hallerinin Sınırları: "Namussallaştırma". N. M. (der) içinde, *Cinsiyet Halleri- Türkiye'de Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Sınırları* (s. 14-30). İstanbul: Varlık.
- Özdalga, E. (2013). *İslamcılığın Türkiye Seyri- Sosyolojik Bir Perspektif*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Raftari, H., & Bahrami, Z. (2011). Gender Equality according to Islam and Feminism. 2011 *International Conference on Social Science and Humanity* (s. 492-496). Singapore: IACSIT Press.
- Sinkaya, P. A. (2007). İran İslam Cumhuriyeti'nde Kadın Meselesi ve İslami Feminist Hareket. *Akademik ORtadoğu*, 43-67.
- Suman, D. (2013). Feminizm, İslam ve Kamusal Alan. N. Göle içinde, *İslam'ın Yeni Kamusal Yüzleri* (s. 68-93). İstanbul: Metis Yayınları.
- Tuksal, H.Ş (2010). "Kadın erkek eşit değil mi?" Star Gazetesi, 21 Ekim 2010
- Tuksal, H. Ş. (2012). *Kadın Karşıtı Söylemlerin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*. Ankara: Otto.